

LA PREPOSICIÓ «AMB» DINS ELS TEXTOS ANTICS

En el nombre d'octubre de 1890 de *L'Avens*¹, revista de què fou fundador el meu amic J. Massó i Torrents, vaig publicar un article que es titulava *Ab, Amb (ambe, am, embe, emb, em, en). Quina forma deu adoptar lo modern català literari?*² Jo no coneixia aleshores cap cas de l'existència, en textos antics, indubitablement catalans, de les formes *amb* i *am* soles, isolades. L'existència d'aquestes formes podia, tanmateix, deduir-se indirectament del fet que, en els textos antics, es troben *abdós*, *abdues*, alternant amb *am(b)dós*, *am(b)dues* < AMBO DUOS, -AS. Això em feia concloure, que de bon principi la partícula *ab*, tot escrivint-se així, era pronunciada ja *amb* davant de vocal i *am* davant de consonant: *ab ell* era pronunciat *amb ell* i *ab tu* era pronunciat *am tu*, i que la forma *ab* no era sinó una convenció gràfica intro-

¹ Llavors s'escrivia *L'Avens*. Des de l'any següent va ésser *L'Avenc*, amb ç, en virtut d'una de les normes ortogràfiques que vàrem anar introduint en aquella revista EN FABRA i el qui escriu això.

² Amb aquest article fou iniciada la campanya de Reforma lingüística que emprenguérem EN FABRA i jo a base de la revista *L'Avenc* i de les publicacions successives de la casa editorial del mateix nom. Dos precedents tenia l'ús de la forma *amb* dins la llengua literària moderna, sense altres que potser hi ha i que jo desconec: 1^r. L'any 1887 vaig emprar la forma *amb* dins l'edició catalana d'un discurs titulat *Regionalisme econòmic* de D. Pere ESTASÈN, president del Foment de la Riquesa de Catalunya, versió catalana de Joaquim CASES-CARBÓ. Barcelona, 1887. 2ⁿ. Entre els 70 i els 75 del segle passat, va ésser publicat en un diari de Tarragona un bosqueig de costums populars titulat *Els Prohoms*. Era d'EN PIN I SOLER. La forma *amb* hi era usada únicament, en substitució de la forma *ab*. Dins el nombre primer de *L'Avenc*, de 1891, ja en plena reforma lingüística, va ésser reproduït aquest treball, interessant àdhuc sota aquest punt de vista. Això vol dir que ni EN FABRA ni jo, en adoptar l'*amb*, teníem la pretensió d'inventar res.

duïda per tal de representar l'*amb* i l'*am* de la llengua parlada. Aquesta reforma adoptada des de llavors per *L'Arenç*, va fer fortuna, s'anà generalitzant, generalitzant; fou acceptada al cap d'anys per l'Institut d'Estudis Catalans i incorporada definitivament en la llengua literària.

Quan vaig escriure aquell article no coneixia jo, com he dit abans, cap cas antic d'*amb* o d'*am* isolats.

Després en les meves lectures successives, vaig tenir la sorpresa agradable de descobrir en textos antics, i àdhuc en pedres venerables, alguns exemples d'*amb* i d'*am* simples, isolats, és a dir, independents de tota composició. D'altres n'hi deu haver, segurament, que jo no conec i que avui per demà sortiran.

Ara, doncs, penso que escau, en aquest just homenatge al bon amic i antic company Pompeu Fabra, aquesta petita contribució, en la Miscel·lània que li dediquen els seus col·legues lingüistes. Aquestes notes vénen a ésser com una seqüència de l'article d'octubre de 1890. L'exposició dels següents exemples fortifica i completa la meua teoria exposada allí, que la pronúncia *amb* i *am* era cosa viva des dels primers temps, i que aquesta pronúncia s'ha conservat per tradició oral a través dels segles. Vet aquí els exemples.

I

Quis metra en aguait e apensadament requera cavaler el ferra
AM fust el tirara per los cabeyls...

...E si en altra gissa indignant per qualque cossa en baraya
ferra cavaler *ab* poin o *ab* palma o *ab* cauz o AM pera o *ab* fust,
esmenli...

(*Usatges*, II.)

...sil tira per los cabeyls *ab* una ma V. sols, AM ij. mans X.
sols.

(*Usatges*, IX) ⁴

⁴ Extret del text català dels *Usatges de Barcelona* (manuscrit del XIII^a. segle), inserit en el còdex escorialès Z 11-14, publicat en l'apèndix I, p. 732 del tom I, segona part, de *Cortes de los antiguos reinos de Aragón y de Valencia y Principado de Cataluña publicadas por la Real Academia de la Historia. Cortes de Cataluña*, I, Madrid, 1896.

Hom es pot fiar de l'autenticitat d'aquests *am*. Els de l'Acadèmia posen

II

En la cornisa de la porta anomenada del Palau o de l'Almoina o de Lleida, de la Catedral de València, hi ha les següents inscripcions ¹:

En P. am na M. sa muller.
En G. am na B. sa muller.
B. am na Dolça sa muller.
Bertran am na Berenguera sa muller.
D. am na Ramona sa muller.
F. am na Ramona sa muller.
Berna am na Floreta sa muller.

El dit portal és del XIIIⁿ. segle. Segons opinió de Sanchis i Sivera es construí tot seguit que fou purificada la mesquita.

No hi ha dubte que els qui redigiren aquestes inscripcions pronunciaven *am* i desconeixien la forma *ab*, que triomfà en la llengua escrita; o coneixent-la no la volgueren usar, perquè repugnava a la pronúncia llur. Posteriorment a València s'adoptà literàriament la forma *ab*, sens perjudici que l'*am* de les inscripcions copiades, evolucionés dins la llengua parlada, de primer en *em* i successivament en *en*, que és la forma actualment viva.

III

E yo dich-vos açò, per tal que siats be aparellats, que ans que sien dotze jorns passats haurem haguda huna gran batalla, mas *am* la ajuda de Deu nós la vençrem.

(Crònica de DESCLOT, cap. CXXI, f. 98.)

E axí com los homens seran defora ab vós e *am* mi en parlament...

(Idem, cap. CXL, f. 121.)

una nota que diu així: « Este texto, hasta ahora inédito casi todo, es copia literal, fiel y escrupulosa del original, cuya ortografía se ha reproducido, sin otras excepciones que las necesarias para resolver las contracciones y abreviaturas que en él abundan. »

¹ Vegeu SANCHIS I SIVERA, *La Catedral de Valencia*, València, 1909, p. 74.

E quan aquelles cent haga armades, pens-ne d'armar lo rey de França trecents o deu milia sis vol, que nom tem ques gos *am* mi atrobar en nenguna part.

(Idem, cap. CLXVI, f. 140.)

Copiat de l'edició Buchon i de l'edició de « La Renaixença ». Ambdues edicions són transcrites segons el manuscrit de la Biblioteca Nacional de París. Les anteriors citacions han estat comprovades amb la fotocòpia del dit manuscrit existent a l'Institut d'Estudis Catalans, al qual corresponen els folis constatats més amunt. És un manuscrit del XV^a. segle.

IV

...E axí lo duch Dorleans vench avant *amb* un standart vert e una ala dor...

(*Curial e Güelfa*, ll. II, § 45, pàg. 212.)¹

...*ab* aquell coll de guitarra que entre la pell els ossos no tenia carn alguna, *amb* una roba burella de drap gros, vella molt e descolorida...

(*Curial*, ll. III, § 98, pàg. 493.)

...e despuys *amb* amorosos besars ferse plasent e molt bella festa.

(*Curial*, ll. III, § 99, pàg. 495.)

Era aquest Cupido fill de la dita dea, minyó molt resplendent, vestit de plomes daurades *amb* ales molt grans e una tovallola davant los ulls.

(*Curial*, ll. III, § 99, pàg. 497.)

¹ Publicat per primera vegada per Antoni RUBIÓ I LLUCH, l'any 1901, a despeses i per encàrrec de la Reial Acadèmia de Bones Lletres. El manuscrit únic és a l'Escorial (prov. de Madrid). Probablement és de mitjans del XV^a. segle.

Foren comprovades les citacions en una fotocòpia en poder del senyor MIQUEL I PLANAS, que em fou comunicada molt amablement per ell, fa uns quinze anys. El dit senyor era llavors familiar de « L'Avenç » i simpatitzant amb les nostres reformes lingüístiques, de les quals acceptava una bona part. Més endavant... es va girar de l'altre cantó. Déu el faci bo.

Els exemples citats, de quatre fonts diferents, mostren clarament que als XIII^a., XIV^a. i XV^a. segles la partícula escrita *ab* corresponia generalment a l'*amb* i *am* de la llengua parlada. Això és evident.

Altrament, el valor històric de les formes *amb* i *am*, per als efectes de l'adopció de l'*amb* en la llengua literària, és realment un valor positiu, però d'un ordre secundari. La raó decisiva que tinguérem en compte En Fabra i jo, és que més de dos milions i mig de catalans continentals i insulars no n'usen d'altra en la llengua parlada. Davant dels fets hi havia dos camins a seguir: 1^r., conservar la forma escrita *ab* posant a les gramàtiques, tractats d'ortografia i diccionaris que es pronunciava *am* davant de consonant i *amb* davant de vocal; i 2^a., adoptar decididament la forma escrita *amb* com a més representativa de la pronúncia general. Ens vàrem decantar a la segona solució dins les nostres publicacions, i la nostra es féu d'influència. I era tan encertada, a la traça, que ha acabat per triomfar dins l'ortografia normal, i quedar incorporada dins la llengua literària.

JOAQUIM CASES-CARBÓ

1928.